

Egy szegedi lapalapítási kísérlet 1881-ben. A szegedi Móra Ferenc Múzeum irodalomtörténeti gyűjteménye — Csongor Győző gyűjteményéből — őriz egy *Szerződést*, amelyet 1881. március 24-én a Traub B. és társa cég kötött Pósa Lajossal és Kulinyi Zsigmonddal. A lila tintával írott, a szerződő felek aláírásával hitelesített okmány, mely részletesen szól a *Magyar Újság* címen megindítani szándékozott szegedi lap kiadásának anyagi, szervezeti és személyi feltételeiről, több szempontból is fontos. 1. Legfontosabb hozadéka az, hogy — ilyen jellegű, publikált források híján — ez a szerződés szolgál fontos információkkal nagy vidéki városunk, Szeged nyolcvanas évekbeli sajtóviszonyairól, pontosabban arról, milyen háttére volt a lapalapításnak akkor. Kiderül belőle, mennyi fizetés járt egy főszerkesztőnek, egy belső munkatársnak, milyen munkafeltételek között dolgozhattak, milyen példányszámot tekintettek már elfogadhatónak stb. 2. Kiderül a dokumentumból az is — s ez sem érdektelen —, milyen volt a lap kiadójának és szerkesztőjének jogviszonya: mit várt el s mit adott a kiadó. 3. S végül az sem feledhető, a szerződés Szeged sajtótörténetének megírásához is szolgál adatokkal.

Érdemes tehát közzétennünk a szerződés szövegét, amely — betűhív közlésben — a következő:

Szerződés.

Melyet egyrészt Traub B. és társa szegedi cég, más részt Pósa Lajos és Kulinyi Zsigmond a következőkben kötnek:

1. Traub B. és társa cég mint kiadó — Pósa Lajos mint felelős szerkesztő és Kulinyi Zsigmond mint főmunkatárs egyetértő közreműködése mellett f. évi május 1-től kezdve „Magyar Újság” czim alatt politikai, társadalmi és irodalmi függetlenségi irányú napilapot indít meg Szegeden, mely vállalatra nézve szerződő felek a következő feltételekben állapodnak meg:

2. A lap megindításához szükséges 10500 frtnyi cautiont Pósa Lajos felelős szerkesztő nyújtja és kötelezi magát, hogy e részben a kötelező intézkedéseket idejekorán, tehát még a lap tényleges megindulása előtt meg fogja tenni.

3. A lap tulajdona és hasznai, u. m. előfizetési, egyes eladási bevételek, hirdetési és nyílttéri közleményi díjak egyedül Traub B. és társa céget illetik. Ugyane cég vállalja el ezért a lap kiadásával és adminisztrálásával járó összes költségeket és teendőket, kötelezván magát a f.évi április hó 20-ika és május elseje közt megjelenendő két mutatóványszámot öt-öt ezer példányban kiállítani és szétküldeni, továbbá a lap elterjedése érdekében mindig és állandóan a lehető legmesszebb ható intézkedéseket megtenni. A kiadó cég vagy ennek jogutódja ezen kívül egyenes kötelezettséget vállal a megindítandó lapot minden körülmények között 1882. évi ápril 1-ig kiadni, és erre az időre terjedőleg Pósa Lajos szerkesztőnek évi 1200 frt, szóval egyezerkétszáz frt, Kulinyi Zsigmond főmunkatársnak 1000 frt, szóval ezerzer forint évi fizetést kötelez, mely a nevezettek részére f. évi ápril 15-től majus 1-ig terjedőleg fél hónapra, azon túl pedig mindig havonként előre lesz a kiadó cég által folyóvá teendő. E fizetések azonban, mihelyt a lap nyolczszáz megfizetett példányban elkel, a szerkesztő részére 1500 frt, szóval egyezeröttszáz forintra, a főmunkatárs részére pedig 1200 frt, szóval egyezerkétszáz forintra lesznek emelendők a kiadó cég által. Ezen fölül pedig a kiadó cég az ezer megfizetett példányon túl akár előfizetés, akár egyes eladás útján elkelt lapok árának egy harmadrészét, negyedévi elszámolás szerint, a szerkesztőség rendelkezésére tartozik bocsájtani a végből, hogy ez összeg fölhasználása által a lap szellemi értéke és illetőleg tartalma emeltessék.

4. Egyenes kötelezettséget vállal továbbá a kiadó cég vagy jogutódja a fínt jelzett egész időre egy, a szerkesztő által fölfogadandó belmunkatárs részére, szintén előleges havonkénti részletekben 800 frt, szóval nyolczszáz forint fizetést kiszolgáltatni évenként.

5. Ugyancsak a fíntebbli időre szóló kötelezettséggel tartozik a kiadó cég helybeli tudósítók részére évenként 420 forintot, sürgönyökre 500 frtot, külmunkatársak közleményeinek díjazására 600 frtot, szerkesztői helyiségre 300 frtot, hírlapok előfizetésére 100 frtot bocsájtani a szerkesztőség rendelkezésére és illetőleg ez összegeket a fölmerülő szükséghez képest a szerkesztő vagy ennek távolléte és akadályoztatása esetén a főmunkatárs utalványára esetről esetre az illető szolgálatot tevők nyugtái iránt kifizetni, — kikötöttvén, hogy a szerkesztőség a fíntebb kiszabott összegeken túl e főben utalványokat ki nem bocsáthat, hacsak erre nézve a kiadó cég előleges megegyezését ki nem nyerte.

6. A kiadó cég köteles lesz a szerkesztői irodát két íróasztal, egy pamlag és 6 székkal fölszerelni, valamint a szükséges papírral és írószerekkel éven át mindig ellátni, nemkülönbön a lap érdekében teendő szerkesztőségi levelezések porto-költségeit fedezni.

7. A „Magyar Újság” mint a jelenlegi függetlenségi párt elveinek alapján álló hírlap indul meg és tartandó fönn mindaddig, míg erre nézve a szerződő felek között netán ellenkező megállapodás jönne létre. A lap szellemi vezetését, vagyis a szerkesztést illetőleg a kiadónak beavatkozási joga nincs,

ellenben a szerkesztőség kötelezi magát, hogy a lapot mindenkoron tisztas irodalmi színvonalon tartja meg és a maga részéről is minden lehető elkövet annak anyagi boldogulására is. Kötelezik magukat a szerződő szerkesztő és főmunkatárs, hogy a maguk személyes tevékeny közreműködése és a rendelkezésükre bocsátott, e szerződésben foglalt eszközök segítségével a lapot gondosan, pontosan és lelkiismeretesen szerkesztik akként, hogy a lap idejekorán leendő mindenkori kiállításában is soha fönnakadás be ne álljon.

8. A lap alakjára nézve netáni változó kölcsönös megegyezésig határoztatik, hogy az a Budapesten megjelenő „Pesti Hírlap” című napilap alakjában és nagyságában állíttassék ki tetszetősen és jó papiroson. A szerkesztőség rendelkezésére áll a lap hat első, a kiadó hivatal hirdetései részére annak két utolsó oldala, melyek egy részét azonban, ha mennyiben hirdetéssel be nem telnék, a szerkesztőség szintén köteles szöveggel betölteni. Az egyes cikkek szedéséhez használandó betűk minőségét a szerkesztőségnek van korlátlan joga meghatározni.

9. Kiköti a szerkesztőség, hogy a lap vidékre mindenkor az éjjeli postával küldessék el, helyben pedig korán reggel jusson minden előfizető kezébe.

10. A kiadó cég köteles lesz a szerkesztőség által megjelölendő tisztelet- és cserepéldányokat állandóan és pontosan kiszolgáltatni.

11. A lap szerkesztőségéhez beküldött könyv- és lappéldányok kizárólag a szerkesztőséget illetik.

12. Ha a szerződésileg kiszabott időn, t. i. 1882. évi ápril hó 1-én túl a kiadó a lapot tovább is kiadni akarja, az esetben a jelen szerződés ugyanezen föltételek mellett a felek között továbbra is fennáll; ha pedig a lap a kiadó cégnek nem fizeté ki magát és ez a kiadást beszüntetni akarná, akkor a lap tulajdonjogát minden ellenszolgáltatás nélkül föltétlenül Pósa Lajos szerkesztőnek átengedni tartozik.

Mely szerződés fölolvadás és helyben hagyás után a szerződő felek által három egyenlő példányban aláíratott, megjegyeztetvén, hogy a szerződő felek magukat minden, e szerződésből netán származó peres kérdésekre nézve a szegedi kir. járásbíróság illetőségének vetik alá.

Kelt Szegeden, 1881. évi marcius 24-én.

Előttünk:

Eisner Ignác
mint tanu
Engel Adolf

Traub B. és társa
Pósa Lajos
Kulinyi Zsigmond

[A szerződés üres oldalán, utólagos bejegyzés:]

A jelen szerződést a magam részéről ezennel fölbontottnak nyilvánítom és abból eredőleg semmiféle igényeket nem tartok fönn.

Szegeden 1881. ápril 30.

Kulinyi Zsigmond

A szerződés tartalmának helyes értelmezéséhez tudnunk kell néhány dolgot — mindenekelőtt a „szerződő felekről” s a lap sorsáról.

A kiadásra vállalkozó cég, a Traub B. és társa cég könyvkereskedés volt, de — mint abban az időben más cégek is — földadatát tágan értelmezte. S a képes levelezőlapok kiadásától a könyvkiadásig sok mindenre vállalkozott. Kiadói vállalkozókedvének dokumentuma e szerződés is.

A főszerkesztőséget vállaló Pósa Lajos (1850—1914) ismert alakja a magyar irodalom, kivált a gyermekirodalom történetének. Ekkor azonban még pályája korai szakaszában járt, még nem „Pósa bácsi”, hanem egyre jobb nevű, egyre ismertebb újságíró volt — aki „mellesleg” verseket is írt. (Két kötete már megjelent.) „Írói pályáját — regisztrálja Szinnyi József — a Tóth Kálmán szerkesztette *Bolond Miska* c. humorisztikus lapnál kezdte a 70-es évek elején mint rendes belmunkatárs; ily minőségben 1875-ig Csernátóni *Ellenőrjébe* is dolgozott, majd a Toldy István szerkesztésében megjelent *Nemzeti Hírlaphoz* került.” (Szinnyi XI:62.) A nyolcvanas évek elején azonban, úgy látszik, kicsinek találta a számára adott teret, önállósulni akart. *Ez vezethette vidékre: Szegedre is*, ahol aztán 1881-től 1889-ig élt s dolgozott.

A főmunkatárs, Kulinyi Zsigmond (1854—1905), aki a régió — Szentes — szülőtte volt, jórészt Szegeden futotta be pályáját. „Hírlapírói működését a Szegedi Híradónál kezdte, 1873—1875-ig mint tárcáíró; 1874-ben Gelléri Mórral mint társszerkesztő megindította Szegeden az Alföldi Iparlapot és

1874. decembertől 1875. júliusáig társszerkesztője volt; 1875. okt. 3-tól 1876. aug. 27-ig pedig szerkesztője volt a Szentesi Lapnak. 1878-ban mint munkatárs részt vett a Szegedi Napló megindításában; e lapnak 1878—1879-ig külmunkatársa." (Szinyei VII: 441—442.) Pályája neki is ez időben lendült föl, utóbb — már e lapkísérlet után — lett a *Szegedi Naplónak* is főmunkatársa, majd felelős szerkesztője.

Pósa és Kulinyi pályája, ha tovább követjük, érdekes egyezést mutat: e szerződés megkötése után, de még 1881-ben mindketten a *Szegedi Napló* (a város 1919 előtti legjelentősebb napilapja) munkatársai lettek. Ez jelzi a tervezett, de végül meg nem jelent *Magyar Újság* fiaskójának okát: a kis lapot a nagyobb, jobb lehetőségeket biztosító rivális legyőzte, magához vonva a legjobb erőket. A csupán három újságíróat foglalkoztatni akaró *Magyar Újság* nem versenyezhetett a nagyobb létszámú, s így jobb munkafeltételeket biztosító, s már „bejáratott” *Szegedi Napló* vonzásával.

LENGYEL ANDRÁS